

Roman Leppert

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Joanna Minta (2016). *Tranzycje w konstruowaniu kariery przez młodych dorosłych. Przesłania dla poradnictwa*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, ss. 295

Monografia autorstwa Joanny Minty stanowi zmodyfikowaną wersję przygotowanej przez Nią kilka lat temu rozprawy doktorskiej, która została z wyróżnieniem obroniona na Wydziale Nauk Pedagogicznych DSW we Wrocławiu (Autorka zaznacza to we Wstępie). Podczas jej lektury towarzyszyły mi dwa odczucia: żal, że na opublikowanie tej książki musieliśmy czekać kilka lat, a jednocześnie radość, że rozprawa ta jest dostępna dla Czytelnika. O tym, że zasłużyła ona na opublikowanie, nie mam żadnych wątpliwości.

Już tytuł recenzowanej monografii sformułowany jest niezwykle precyzyjnie. Wskazuje on na przedmiot, któremu poświęcona jest rozprawa – tranzycje w konstruowaniu kariery oraz obiekt, do którego się ona odnosi – młodych dorosłych. W podtytule zasygnalizowany został jednocześnie adresat poczynionych w rozprawie ustaleń – jest nim poradnictwo, dokładniej poradnictwo kariery.

Wyodrębnionym w tytule kategoriom podporządkowana została pierwsza część monografii, którą tworzą trzy pierwsze rozdziały. Punktem wyjścia czyni Autorka okres wczesnej dorosłości, przedstawiając różne jego oblicza. Z mojej perspektywy szczególnie cenne jest zwrócenie uwagi na nowy okres rozwojowy, jakim jest wschodząca dorosłość (*emerging adulthood*) wyróżniona przez Jeffrey'a Arnetta. Mamy tu do czynienia z problematyzowaniem kategorii dorosłości, która z obiektywnego terminu przekształca się współcześnie w subiektywny fenomen. Na przykładzie rozważań zawartych w pierwszym rozdziale można wskazać odnoszące się do całej rozprawy walory pisarstwa Joanny Minty, która potrafi chwycić jednocześnie trzy perspektywy: teoretyczną – uwzględniającą najnowsze konstrukty powstające w danym obszarze, empiryczną – rzeczowo relacjonującą wyniki badań (zwłaszcza tych najnowszych), na nie zaś nakładana jest perspektywa zmieniającego się kontekstu społeczno-kulturowego.

Pojęciu kariery poświęcony został rozdział drugi. Już jego tytuł sygnalizuje zmianę znaczenia tego terminu („Od planowania do konstruowania kariery”). Tu na szczególne wyeksponowanie zasługuje perspektywa konstruktywistyczna w poradnictwie kariery, którą J. Minta przedstawia, odwołując się do trzech teorii/koncepcji (Peavyego, Savickasa, Guicharda).

Znaczeniu tranzyycji w konstruowaniu kariery poświęcony został rozdział trzeci. Tu poznajemy znaczenie kluczowego dla całej pracy terminu, który Autorka określa następująco: „W niniejszej pracy dla coraz liczniejszych przejść i sytuacji powodujących różnorodne zmiany w karierach ludzi będę używała terminu **tranzyycja**. Z jednej strony będę go stosowała odnosząc się do zaistniałych lub niezaistniałych zdarzeń, punktów zwrotnych, krótkoterminowych wydarzeń o mniej procesowym charakterze, zachodzących w sferze edukacyjno-zawodowej (jak np. zdanie lub niezdanie znaczącego egzaminu, zwolnienie z pracy, wyjazd naukowy), jak również w sferach relacyjnej oraz osobistej (jak np. zajęcie w niezaplanowaną ciążę, utrata wiary lub zakochanie się, itp.). Jednocześnie terminem **tranzyycja** będę także określać różnorodne *przejścia* – długoterminowe sytuacje, doświadczenia o charakterze złożonego procesu, jakich potencjalnie mogą doświadczyć ludzie żyjący w określonej kulturze i miejscu, często mające charakter swoistego pomostu między tym, co było przed i tym, co po owym zdarzeniu zachodzi w życiu/karierze jednostki. Do najbardziej powszechnych **tranzyycji** o charakterze przejścia, należą »wpisane« do kalendarza jednostek świata zachodniego m.in. takie procesy jak: wchodzenie w dorosłość, stawanie się rodzicem, przejście ze świata edukacji do świata pracy w literaturze zachodniej określane terminami *transition* lub *passage*” (s. 87). Zacytowana próbka pisarstwa J. Minty pozwala na zaakcentowanie walorów języka, jakim posługuje się Autorka. Jest on jednocześnie zwięzły i złożony, złożoność ta nie oznacza jednak skomplikowania, myśli wyrażane są w sposób czytelny i – co ważne w rozprawie naukowej – precyzyjny. Podobnie jak w dwóch poprzednich rozdziałach również tutaj J. Minta przywołuje kluczową dla rozważań dotyczących tranzyycji teorię Nancy M. Schlossberg.

Wzorcowo sporządzony został projekt badawczy. Może on stanowić punkt odniesienia dla podejmujących w swoich rozprawach problematykę tranzyycji, szerzej problematykę konstruowania kariery. Potwierdzeniem wartości projektu może być prostota sformułowanych pytań badawczych, zostały one sformułowane następująco:

- Jak konstruują własne kariery osoby we wczesnej dorosłości?
  - Jakich tranzyycji doświadczały osoby badane w konstruowaniu karier?
- (s. 111).

Wybrana przez Autorkę metoda badań biograficznych pozwala na zgromadzenie i interpretację danych w taki sposób, aby zrealizować założone w badaniu cele. Budzi moje uznanie sposób, w jaki J. Minta przedstawiła organizację i przebieg badań oraz wybór i charakterystykę osób uczestniczących w badaniach.

Nie sposób w recenzji przedstawić zawartości rozdziałów piątego i szóstego, w których zaprezentowane zostały rezultaty badań. Warto jednak zwrócić uwagę na ich bardzo czytelną strukturę, odpowiadającą sformułowanym pytaniom badawczym, jasne kryteria analizy zgromadzonych w badaniach danych. Za przykład mogą posłużyć wyróżnione przez Autorkę rodzaje tranzycji występujące w narracjach badanych, dotyczą one sfer: edukacyjno-zawodowej, relacji z innymi, osobistej. Co ważne J. Minta stosuje nie tylko opis, ale przedstawia tranzycje biograficzne również graficznie (są one zamieszczone zarówno w tekście, jak i w załączniku nr 2). W ten sposób pragnę zwrócić uwagę na kolejny walor recenzowanej monografii: formę, jaką nadała jej Autorka. Zarówno w warstwie tekstowej, jak i graficznej została ona przygotowana bardzo starannie, z wielką troską o Czytelnika. Ten ostatni jest na kartach tej rozprawy traktowany serio: z jednej strony J. Minta przyjmuje założenie dotyczące podzielanych przez Czytelnika przekonań odnoszących się do leżących u podstaw zamysłu badawczego przesłanek, z drugiej prezentuje rezultaty wykonanych przez siebie operacji w taki sposób, że Czytelnik odkrywa nowy obraz eksplorowanej rzeczywistości.

Walorem recenzowanej rozprawy są także przesłania dla współczesnego poradnictwa kariery, które zostały przedstawione w rozdziale siódmym. Autorka, z właściwą sobie finezją, przedstawiła w nim kolejno:

- ◆ możliwości wykorzystania wyników badań nad tranzycjami w całościowym poradnictwie kariery,
- ◆ dokonujący się współcześnie w praktyce poradniczej zwrot ku poradnictwu konstruowania życia,
- ◆ wynikające z własnych badań rekomendacje dla praktyki.

Imponująca jest wykorzystana w rozprawie lista lektur, zarówno polsko-, jak i anglojęzycznych. Dzięki bibliografii można uświadomić sobie wielość źródeł inspiracji, do których sięgnęła Autorka.

W mojej praktyce recenzenckiej zdarzają się różne prace: zarówno bardzo dobre, jak i takie, które nie powinny ujrzeć światła dziennego. Dominują rozprawy (zarówno monografie, jak i artykuły), które wymagają mniej lub bardziej głębokich zmian. Dzieje się tak z różnych powodów, nie miejsce tu, żeby o nich pisać. O rozprawie autorstwa J. Minty potrafię sformułować jedynie bardzo dobre oceny. Każdy z elementów, tworzących recenzowaną przeze mnie monografię:

- ◆ przyjęte przez Autorkę założenia,
- ◆ skonstruowany przez Nią projekt badawczy,
- ◆ przedstawione w części empirycznej rezultaty przeprowadzonych przez siebie badań,

stanowi czytelną, zgodną ze stanem najnowszej wiedzy w tym zakresie całość.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej argumenty, odnoszące się do podjętej w rozprawie problematyki, sposobu, w jaki została ona skonceptualizowana, języka,

za pomocą którego została przedstawiona, formy, jaką Autorka jej nadała, z pełnym przekonaniem polecam ją Czytelnikom. Przewiduję, że za sprawą tej monografii upowszechni się w polskiej literaturze poświęconej poradownawstwu (a może szerzej: naukom społecznym) kategoria tranzycji, zarówno w aspekcie opisowym (jako termin pozwalający na opisywanie doświadczeń związanych ze zmianami w karierach ludzi), jak i w aspekcie empirycznym (pozwalającym te doświadczenia czynić przedmiotem badań).